

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎี

ในบทนี้จะกล่าวถึง แนวคิด ทฤษฎี ที่จะนำมาใช้เป็นกรอบในการศึกษาวิเคราะห์ (analytical framework) ซึ่งอาจแบ่งได้ดังนี้

1. แนวคิดเรื่องชัตติยราชินี
2. แนวคิดด้านวาทศาสตร์
 - 2.1 เกณฑ์สำหรับการประเมินวาทะด้วยหลักวาทศาสตร์
 - 2.2 วาทวิทยากระแสเรื่องเล่า
 - 2.2.1 การวิเคราะห์สาระเนื้อหาของกรเล้าเรื่อง (analysis of substance of the narrative)
3. แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ
 - 3.1 ทฤษฎีการวิเคราะห์วาทะโดยอิงหลักการตอบโต้สถานการณ์ของลอยบิทเซอร์
 - 3.2 ทฤษฎีการโน้มน้าวใจของอริสโตเติล
 - 3.2.1 อีทอส ทฤษฎีการโน้มน้าวใจด้วยความน่าเชื่อถือของผู้พูด
 - 3.2.2 พาทอส ทฤษฎีการโน้มน้าวใจด้วยอารมณ์ของผู้ฟัง
 - 3.2.3 โลกอส ทฤษฎีการโน้มน้าวใจด้วยหลักเหตุผล
 - 3.3 ทฤษฎีการใช้เหตุผลพยานหลักฐาน ตามหลักการโน้มน้าวใจสมัยใหม่
 - 3.4 ทฤษฎีการอ้างเหตุผลของสติเฟิน ทูลมิน
 - 3.5 แนวคิดเกี่ยวกับลีลาและการใช้ภาษาเพื่อการโน้มน้าวใจ
 - 3.6 แนวคิดเกี่ยวกับลีลาการพูดโดยอิงหลักอริสโตเติล

1.แนวคิดเรื่องชัตติยราชินี

ราชินี จากพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้นิยามว่า นางพระยา, นางกษัตริย์, พระมเหสี (พินาน แจ่มจรัส, 2535 : นิยาม)

ขัตติย จากพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง พระเจ้าแผ่นดิน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525 : 136)

ดังนั้น ขัตติยราชินี จึงหมายถึง ราชินีนักปกครอง เห็นได้จากพระราชกรณียกิจทั้งหลายที่พระองค์ได้ทรงปฏิบัติ เพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุขของพสกนิกรชาวไทยนั้นสอดคล้องต้องด้วยพระปฐมบรมราชโองการของสมบาศสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชที่ว่า "เราจะปกครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม"

พระบรมราชินี นั้น คือ "สมเด็จพระอัครมเหสี" ตามกฎหมายเขียนว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พ.ศ. 2467 ในหมวดที่ 2 ได้บรรยายศัพท์หรือให้คำจำกัดความของคำว่า "สมเด็จพระอัครมเหสี" ไว้ในมาตรา 4 ว่า "สมเด็จพระอัครมเหสี" คือ "พระชายาหลวงของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตามที่ปรากฏ ในประกาศกระแสพระบรมราชโองการ ทรงสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินี" สมเด็จพระอัครมเหสีในราชการหนึ่ง ๆ นั้น ถ้ามีก็สถาปนาได้แต่พระองค์เดียว ตำแหน่งพระบรมราชินีเป็นตำแหน่งสูงสุดของตำแหน่งพระอัครมเหสี (ณัฐวุฒิ สุทธิสงคราม, 2515 : 1)

เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2493 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษก และในโอกาสนี้ ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ประกาศว่า โดยที่ได้ทรงพระราชดำริว่า ตามราชประเพณีซึ่งมีสืบมาแต่โบราณ เมื่อสมเด็จพระมหากษัตริราชเจ้าได้เสด็จเถลิงถวัลย์ราชสมบัติ บรมราชาภิเษกแล้ว ย่อมโปรดให้สถาปนาเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระอัครมเหสีขึ้นเป็นสมเด็จพระบรมราชินี (ส.พลายน้อย, 2541 : 234)

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถนั้นมิได้เป็นเพียงสมเด็จพระอัครมเหสีเท่านั้นหากแต่ทรงเป็นขัตติยราชินี คือราชินีผู้เป็นนักปกครอง ทรงปกครองพสกนิกรด้วยทศพิธราชธรรม อันตั้งอยู่บนพรหมวิหาร 4 โดยมีพระเมตตาไม่เลือกชนชั้นวรรณะ

ทศพิธราชธรรม หรือธรรมของผู้ปกครองมีด้วยกัน 10 ประการ ดังนี้

1. ทาน คือ การให้
2. ศีล คือ การตั้งสังวรรักษากาย วาจาให้สะอาดปราศจากโทษ
3. บริจาค คือ การบริจาคสละ
4. อาชวะ คือ ความซื่อตรง
5. มทวะ คือ ความอ่อนโยน

6. ตบะ คือ การกำจัดความเกียจคร้านและความขี้ขลาด
 7. อโภชะ คือ การไม่โกรธ
 8. อวิหิงสา คือ การไม่เบียดเบียนผู้อื่น ตลอดถึงสัตว์ให้ได้ทุกขียาก
 9. ชันติ คือ ความอดทนต่อสิ่งที่ควรอดทนเป็นเบื้องต้น
 10. อวิโรธนะ คือ การปฏิบัติไม่ให้ผิดจากการที่ถูกที่ควร
- (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2542 : 68-73 อ้างถึงใน วินี เชียงเถียร, 2542 : 8)

ในประเด็นจริยธรรมของนักปกครองนั้น ดร.ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ มีความเห็นว่า จริยธรรมของผู้ปกครองเป็นเรื่องที่ดีและสำคัญ พระพุทธเจ้าทรงตรัสสอนในเรื่องจริยธรรมของผู้บริหารมาเป็นเวลายาวนานกว่า 2,500 ปี และมีหลักการชัดเจนคือ 1.ทศพิธราชธรรม 2.พรหมวิหารสี่ คือ ความเป็นผู้ใหญ่ ธรรมะข้อนี้สำคัญเพราะต้องมีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา (อัญชลี เฉลียวชาติ, 2549 : 30) ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

เมตตา หมายถึง มีจิตใจปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นมีความสุข
 กรุณา หมายถึง การช่วยเหลือให้ผู้อื่นให้ได้พ้นความทุกข์
 มุทิตา หมายถึง การยินดีเมื่อผู้อื่นประสบความสำเร็จ
 อุเบกขา หมายถึง การรู้จักวางเฉย

ตามคัมภีร์เก่าแก่ ได้กล่าวไว้ แผ่นดินใดอุดมสมบูรณ์ พระมหากษัตริย์ปกครองแผ่นดินโดยธรรม ทรงเปี่ยมด้วยพระบรมเดชาานุภาพ กษัตริย์นั้นจะต้องมีสมบัติแห่งจักรพรรดิอันได้แก่ "สัตตรัตนมณี" คือ "รัตนะ 7 ประการ" ที่พระราช หรือบุรุษผู้ประสบความสำเร็จ ฟังมีไว้เคียงกายเคียงใจ และหนึ่งในนั้นคือ "นางแก้ว" คือภรรยาที่ดี สัตตรัตนมณีประกอบด้วย

ประการที่ 1 จักรรัตนะ คือ จักรแก้ว หมายถึง การมีอำนาจ หรือเดชาานุภาพแผ่ขยายไปทั่วทุกทิศ

ประการที่ 2 หัตตรัตนะ คือ ช้างแก้ว หมายถึง การแสดงออกถึงบารมีที่ยิ่งใหญ่ ความมั่นคง

ประการที่ 3 อัสสรรัตนะ คือ ม้าแก้ว หมายถึง การมีบริวารข้าทาสรับใช้ที่ดี

ประการที่ 4 มณีรัตนะ คือ มณีแก้ว หมายถึง ความสว่าง ความมีสติปัญญา ความรู้

ประการที่ 5 คหปติรัตนะ คือ ขุนคลังแก้ว หมายถึง ความมีทรัพย์สิน เงินทองบริบูรณ์

ประการที่ 6 ปริณายกรัตนะ คือ ขุนพลแก้ว หมายถึง ที่ปรึกษาคู่ใจ ผู้ให้ความรู้ ผู้ปกครองคุ้มครอง รวมถึงบุตรที่ดี

ประการที่ 7 อิตถีรัตนะ คือ นางแก้ว หมายถึง ได้คู่ครองที่ดี มีความงดงาม (เว็บไซต์ผู้จัดการออนไลน์, 2547)

พระราชจริยวัตร และพระราชภารกิจที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถทรงปฏิบัติมีมากมายนั้น แสดงให้เห็นว่าพระบรมราชินีของไทยเหมาะสมแก่การดำรงตำแหน่ง "นางแก้ว" ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทุกประการ

2. แนวคิดด้านวาทศาสตร์

อริสโตเติล (Aristotle) ได้ให้คำจำกัดความของวาทศิลป์ว่าเป็นอำนาจที่ค้นพบวิธีการต่าง ๆ ที่มีอยู่เพื่อจะใช้น้ำมน้ำใจคนในแต่ละกรณีโดยเหตุที่วาทะจะมีจุดมุ่งหมายที่จะจูงใจคน เพราะฉะนั้นผู้พูดหรือผู้เขียนจะต้องรู้จักธรรมชาติของมนุษย์วิธีที่มนุษย์ใช้เหตุผล นิสัย ความต้องการ อารมณ์ (อรวรรณ ปิรันธน์ไธวาท, 2539 : 25)

ความเห็นของไอ.เอ.ริชาร์ด (I.A.Richards) การสื่อสารที่เป็นวาทศิลป์คือ การสื่อสารที่บางส่วนเน้นอารมณ์ (partly emotive) และบางส่วนอ้างอิง (partly referential) การสื่อสารแบบนี้เป็นการสื่อสารผสม (mixed communication) การสื่อสารเชิงวาทศิลป์ ซึ่งประกอบด้วย การเขียนเชิงประวัติศาสตร์ การเขียนเชิงปรัชญา กวีนิพนธ์บางชิ้น วาทะและสุนทรพจน์ชนิดต่าง ๆ (อรวรรณ ปิรันธน์ ไธวาท, 2539:187)

วาทวิทยาใหม่ (new rhetoric) ตามความเห็นของไอ.เอ.ริชาร์ดคือ การแยกแยะหน้าที่ของภาษาว่า ภาษามีทั้งหน้าที่อ้างอิงและหน้าที่ให้อารมณ์ ถ้าเราเข้าใจภาษาอย่างถูกต้อง เราจะเลือกใช้คำได้อย่างถูกต้อง แล้วแต่จุดประสงค์เราเป็นอย่างไร

วาทวิทยาของไอ.เอ.ริชาร์ดคือ การศึกษาพฤติกรรมของภาษา ซึ่งผู้ใช้ภาษาต้องเข้าใจทั้งหน้าที่ด้านอ้างอิงของภาษาและหน้าที่ด้านอารมณ์ (อรวรรณ ปิรันธน์ ไธวาท, 2539 :188)

เคนเนธ เบิร์ก (Kenneth Burke) ศาสตราจารย์ทางสังคมวิทยาได้ถือว่า วาทวิทยาเกี่ยวข้องกับกรณีที่มนุษย์ขัดแย้งกับผู้อื่น ในขณะที่เดียวกันมนุษย์ยังมีความสำนึกที่ว่าตนเองเหมือนกับผู้อื่น (identification)

ในการที่มนุษย์ปรับตัวเองเข้ากับสังคมนั้นหรือพยายามเรียนรู้ที่จะอยู่ในสังคมหนึ่ง ๆ นั้น มนุษย์จะต้องใช้วาทศิลป์ของการสำนึกว่าตนเองเหมือนผู้อื่น (rhetoric of identification) เพื่อที่จะโน้มน้าวใจผู้อื่น เขาจะต้องคำนึงถึงภาพพจน์และแนวความคิดอันเป็นที่ยอมรับในสังคมนั้น ๆ

เบิร์กกล่าวว่า “ท่านจะสามารถโน้มน้าวใจคน ๆ หนึ่งได้ก็ต่อเมื่อท่านสามารถพูดภาษาของเขาได้ ใช้ท่าทาง น้ำเสียง ลำดับการพูด ภาพพจน์ ทัศนคติและความคิดเห็นเช่นเดียวกับเขา เทียบเคียง (identify) แนวปฏิบัติของท่านให้เหมือนเขานั้นเอง” (อรรถรณ ปิลันธน์ โอวาท, 2539 :188-190)

ฉะนั้นวาทศิลป์มีบทบาทอย่างไร วาทศิลป์มีบทบาทในการเลือกใช้ถ้อยคำเพื่อที่จะสร้างทัศนคติและเรียกร้องให้มีการกระทำเกิดขึ้นจากบุคคลอื่น ๆ ภาษาของวาทศิลป์เป็นภาษาที่โน้มน้าวให้กระทำการนั้น ๆ เพราะฉะนั้นวาทศิลป์จึงมีรากฐานอยู่ที่ตัวภาษา เป็นการใช้สัญลักษณ์เพื่อจะขอความร่วมมือจากสิ่งที่มีชีวิต (มนุษย์) ซึ่งผู้ใช้ภาษาต้องเข้าใจทั้งหน้าที่ด้านอ้างอิงของภาษา และหน้าที่ด้านอารมณ์

อริสโตเติลใช้ผู้ฟังเป็นหลักการจัดแบ่งวาทะ ผู้ฟังสามารถเป็นได้ทั้งนักวิจารณ์และผู้พิพากษา การเป็นผู้พิพากษานั้นสามารถตัดสินใจทั้งในอดีตและอนาคต สมาชิกของรัฐสภาเป็นตัวอย่างของผู้พิพากษาซึ่งตัดสินเรื่องในอนาคต สมาชิกของศาลเป็นตัวอย่างของผู้พิพากษาซึ่งตัดสินเรื่องในอดีต อริสโตเติลจึงแบ่งวาทะออกเป็น 3 ชนิด คือ deliberative, forensic และ epideictic

1. Deliberative เป็นการพูดในรัฐสภาทั่วไป เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับนโยบาย เป้าหมายเป้าหมายคือการได้ประโยชน์ (expediency) วิธีการคือ พูดโน้มน้าวใจให้เชื่อหรือโน้มน้าวใจไม่ให้เชื่อ (persuade or dissuade) เวลาที่วาทะชนิดนี้จะเกี่ยวข้องคือ อนาคต เนื่องจากการพูดเกี่ยวกับนโยบายการวางแผนในอนาคต

อริสโตเติลได้เขียนส่วนหนึ่งเกี่ยวกับ topic นั่นคือ หัวข้อต่างๆ เพื่อให้เตรียมวาทะสำหรับ deliberative นั้น อริสโตเติลได้เริ่มตั้งแต่เรื่องนโยบายของรัฐไปจนถึงความดีงามของมนุษย์ เนื้อหาที่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิ่งดีและไม่ดีของรัฐ เช่น การเพิ่มรายได้ของรัฐ สินค้าขึ้นค่าเช่า กำลังทหารของตนและรัฐอื่น เป็นต้น

อริสโตเติลได้กล่าวถึงองค์ประกอบของความดีความสุภาพเป็นหัวข้อที่จะพูดเกี่ยวกับนโยบายได้ นอกจากหัวข้ออื่น ๆ ทางด้าน deliberative ยังเกี่ยวกับครอบครัวดี ลูกหลานดี คุณ

งามความดีของจิตใจ ความสวยงามของร่างกาย ความมั่นคง เกียรติยศ ชื่อเสียง ความมีสติ ปัญญาความเที่ยงธรรม

2. Forensic เป็นการพูดในศาลโดยทั่วไป เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริง เป้าหมายคือ ความยุติธรรม (justice) วิธีการคือการพูดกล่าวหา (ในฐานะโจทก์) หรือป้องกันตัวเอง (ในฐานะจำเลย) เวลาที่วาทะชนิดนี้เกี่ยวข้องกับอดีตเนื่องจากการพูดเกี่ยวกับคดีความ อาชญากรรมซึ่งได้เกิดขึ้นแล้ว

เนื้อหาหรือ topics ที่วาทะชนิดนี้ใช้เกี่ยวข้องกับความสุขสนานเรียงร้อยต่าง ๆ เพราะอริสโตเติลถือว่า มนุษย์ทำความผิด (มูลเหตุจูงใจของอาชญากรรมหรือคดีในศาล) เพราะต้องการแสวงหาความรื่นรมย์และความเจ็บปวดเหล่านี้แก่ การไม่ถูกบังคับ งานหนัก ความคาดหวังในอนาคต ชัยชนะ เกียรติยศชื่อเสียง การเรียนรู้ การได้กำไร ความรักตนเอง การแก้แค้น (เป็นความรื่นรมย์เพราะมีความหวังเจือปนอยู่)

3. Epideictic เป็นการพูดตามที่ชุมนุม เช่น อนุสาวรีย์ หัวข้อ (topics) เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับคุณธรรมหรือค่านิยมเป้าหมายคือ เกียรติยศ (honor) หรือความเสื่อมเกียรติ วิธีการคือพูดสรรเสริญ (วีรบุรุษ) หรือประณาม (ศัตรู) เวลาที่วาทะชนิดนี้เกี่ยวข้องกับ ปัจจุบัน ซึ่งหมายความว่าถึงใช้ลีลาในการทำคุณธรรมหรือค่านิยมอย่างใดอย่างหนึ่งให้ดูเด่นขึ้นสำคัญขึ้น

เนื้อหาที่วาทะชนิดนี้ใช้คือ คุณธรรมและความชั่วร้าย ซึ่งประกอบด้วยความเที่ยงธรรม ความกล้าหาญ ความรู้จักอดทน ความสุภาพ ความรอบคอบ ความเฉลียวฉลาด ความมีอิสระเสรี ความรู้จักให้อภัย ความกรุณา ความมักใหญ่ใฝ่สูง การชอบรุกรานดินแดนอื่น ความอิจฉา ริษยา เป็นต้น (อรวรรณ ปิลันธน์ ใวาท, 2539 : 27-28)

2.1 เกณฑ์สำหรับการประเมินวาทะด้วยหลักวาทศาสตร์นั้น ปกติจะมีสี่เกณฑ์ด้วย

(Campbell and Burkholder, 1997 อ้างถึงใน อรวรรณ ปิลันธน์ ใวาท, 2547 : 89- 90)

2.1.1 เกณฑ์แรกคือ ดูผล (effects criterion) ปกติกิจกรรมที่โน้มน้าวถูกใช้เป็นเครื่องมือให้บรรลุวัตถุประสงค์บางอย่างเพราะฉะนั้นเราจะใช้ผลเป็นเครื่องตัดสิน

2.1.2 เกณฑ์ที่สองคือ ดูความจริง (truth criterion) ปกติกิจกรรมโน้มน้าวใจมักจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นจริง และวิธีทางแก้ไข เพราะฉะนั้นเราจึงใช้เกณฑ์ความจริงเป็นตัวตัดสินมีทั้งการดูตัวเลขทางสถิติ และการดูความจริงจากมุมมองสังคม

2.1.3 เกณฑ์ที่สามคือ ดูจริยธรรม (ethical criterion) เพราะค่านิยมของปัญหาใด ๆ ก็ตามมักจะเป็นเรื่องของค่านิยม เกณฑ์นี้จะชี้ให้เห็นหน้าและผลกระทบ

2.1.4 เกณฑ์ที่ดีที่สุดคือ คุณสุนทรียภาพ (artistic criterion) เนื่องจากกิจกรรมเชิงวาทศิลป์ เป็นกิจกรรมที่ใช้สัญลักษณ์ ซึ่งเราโน้มน้ำหนักด้วยทักษะในการใช้ภาษาและรูปแบบ

2.2 วาทวิพากษ์แนวเรื่องเล่า (Narrative Criticism)

นักวาทวิพากษ์ เช่น Sillars (1991) Hart (1998) มีแนวคิดคล้ายคลึงกันเกี่ยวกับเรื่องเล่า โดยมองว่า

1. มนุษย์เราสร้างหรือเข้าใจโลกที่ตนอยู่โดยเรื่องราวที่เขาเล่าเกี่ยวกับโลกใบนี้ (Humans make sense of their world by the stories they tell about it) ขณะที่เรื่องเล่าเหล่านี้สร้างความเข้าใจในสภาพแวดล้อม มันยังสร้างเป็นแรงเสริมคุณลักษณะที่น่าชื่นชมของวัฒนธรรม "เรื่องเล่าบอกท่านว่าสิ่งใดสำคัญในวัฒนธรรม"

มนุษย์ทำความเข้าใจโลกของพวกเขาโดยเรื่องราวที่เขาบอกเล่าเกี่ยวกับพวกเขา ประสบการณ์เขา และคนอื่น ๆ กับคนที่เขาสัมพันธ์ด้วย

2. เรื่องเล่าเป็นสิ่งที่เด่นมีชีวิตเหมาะแก่วาทกรรมที่มีการตีความ (Narrative is a pervasive and vital form of interpretive discourse)

Walter Fisher (1987) ศึกษาเรื่องเล่าอย่างละเอียดลออที่สุด เขามองว่าเรื่องเล่าเป็นกระบวนทัศน์ (paradigm) นั่นคือเป็นวิธีการที่จะใช้อธิบายวาทกรรมใด ๆ ก็ได้ และเขาได้แบ่งการศึกษาเรื่องเล่าออกเป็น 2 วิธี คือ narrative probability คือดูว่าเรื่องเล่านั้นมีความเป็นไปได้หรือไม่ สมบูรณ์ในตัวหรือไม่ เกะเกี่ยวกับอย่างมีเอกภาพหรือไม่ (completeness and coherence) อีกวิธีหนึ่งคือ narrative fidelity คือดูว่าเรื่องเล่าสมเหตุสมผลหรือไม่ มีความเป็นจริงแบบที่สามัญสำนึกยอมรับได้หรือไม่ จริยธรรมยอมรับได้หรือไม่ เรื่องเล่าไม่จำเป็นต้องมีความจริงเชิงประจักษ์ (empirical facts) แต่ต้องมีเหตุผล

3. เรื่องเล่าเป็นกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ซึ่งสร้างความจริงในสังคมขึ้นมา (stories are symbolic actions that create social reality)

เรื่องเล่าเป็นสัญลักษณ์การกระทำที่สร้างความจริงในสังคม นักวิพากษ์ต้องตระหนักว่าเรื่องเล่ามาจากปัจเจกบุคคล และปัจเจกเหล่านี้ก็นำเอาวัฒนธรรมเข้ามาในเรื่องเล่า เป็นสิ่งที่ปัจเจกแต่ละคนมีประสบการณ์ในวัฒนธรรมนั้น ๆ (อรวรรณ ปิลาธนโหวาท, 2547 : 156-157)

Sonja Foss (1989) อธิบายว่า รูปแบบในการนำเสนอเรื่องเล่านั้นไม่ได้ถูกจำกัดเฉพาะสื่อที่เราคุ้นเคย เช่น เรื่องสั้น วรรณกรรมหรือภาพยนตร์เท่านั้น แต่อาจจะปรากฏอยู่ในรูปของบทสนทนาระหว่างเพื่อน ภาพวาด บทเพลง ระบายสี ฟอน จดหมายเหตุ พงศาวดาร เป็นต้น

เนื่องจากการศึกษาการเล่าเรื่องมีหลายวิธีและหลากหลายมุมมองแตกต่างกันไป จึงไม่มีการกำหนดรูปแบบที่แน่นอนถึงวิธีการวิพากษ์การเล่าเรื่อง การวิพากษ์นั้น ผู้วิพากษ์ย่อมมีอิสระที่จะเลือกศึกษาขึ้นอยู่กับเป้าหมายและความสนใจของผู้วิพากษ์เอง ตลอดจนขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของวาทศิลป์ที่นำมาศึกษา (อรวรรณ ปิลันธน์โอวาท, 2547 : 157-158)

2.2.1 การวิเคราะห์สาระเนื้อหาของการเล่าเรื่อง (analysis of substance of the narrative)

คำถามที่นักวิพากษ์สามารถนำไปใช้ในการบรรยายและวิเคราะห์มุมมองขององค์ประกอบของเรื่องเล่ามีดังนี้

2.2.1.1 เหตุการณ์ (events)

อะไร คือเหตุการณ์หลักและเหตุการณ์รองในเรื่องเล่า เหตุการณ์ คือ การกระทำสิ่งที่เกิดขึ้นหรือการเปลี่ยนแปลงสภาพ ซึ่งเหตุการณ์บางอย่างจะมีความสำคัญมากกว่าเหตุการณ์อื่น เหตุการณ์หลักเรียกว่า “แก่นของเรื่อง (kernels)” ซึ่งจะเป็นเหตุการณ์ที่เป็นจุดในการวิพากษ์ที่จะต้องมีการวิเคราะห์แยกแยะเรื่องราวและความหมาย ส่วนเหตุการณ์รองเรียกว่า “เรื่องแวดล้อม” หรือ “เรื่องรอง (satellite)” ซึ่งเกิดขึ้นเนื่องมาจากเหตุการณ์หลัก โดยจะทำให้เหตุการณ์หลักมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

2.2.1.2 ตัวละคร (characters)

ใคร คือผู้ที่มีบุคลิกหลักของเรื่องเล่า บุคลิกอาจเป็นคน รูปปั้น หรือสิ่งมีชีวิตที่คิดและสื่อสารในเรื่องเล่า ในการวิพากษ์เราจะวิเคราะห์ลักษณะของตัวละครที่ปรากฏมีลักษณะกายภาพและจิตใจเป็นอย่างไร มีความขัดแย้งในบุคลิกลักษณะหรือมีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่

2.2.1.3 ฉาก (setting)

ฉาก คือสถานที่ที่ตัวละครในเรื่องเล่าคิดและแสดงการกระทำ ฉากนั้นได้ทำให้เกิดอารมณ์อย่างไรในเรื่องเล่า ฉากต่าง ๆ เหล่านี้มีความสัมพันธ์กับเนื้อหาและตัวละครอย่างไร ฉากสอดคล้องหรือขัดแย้งกับการกระทำหรือขัดแย้งกับตัวละคร

2.2.1.4 ความสัมพันธ์เชิงเวลา (temporal relations)

ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ในเรื่องเป็นอย่างไร เหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ หรือเกิดช่วงระยะเวลายาวนาน เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเวลาเดียวกันกับช่วงประวัติศาสตร์ช่วงใดช่วงหนึ่ง หรือเกิดภายหลังจากเหตุการณ์ประวัติศาสตร์สำคัญ เหตุการณ์นั้นถูกกระตุ้นให้เกิดขึ้นหรือเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกัน

2.2.1.5 ความสัมพันธ์เชิงเหตุผล (causal relations)

ความสัมพันธ์ในลักษณะของความเป็นเหตุเป็นผลที่ปรากฏในการเล่าเรื่องนั้นคืออะไร แม้ว่าความสัมพันธ์ดังกล่าวจะไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการบูรณาการของเรื่องเล่าทั้งหมด แต่ก็แสดงให้เห็นได้โดยทั่วไป เรื่องเล่าเรื่องหนึ่งอาจจะชี้ให้เห็นว่าที่มาของตัวละครหรือการกระทำนั้น ๆ มาจากหลายสาเหตุประกอบกัน

2.2.1.6 แก่นของเรื่อง (theme)

อะไรคือแก่นเรื่องหลัก ทั้งนี้แก่นของเรื่องคือ ความคิดกว้าง ๆ ที่เสนอขึ้นโดยผู้เล่า เป็นสิ่งที่เรื่องนั้นให้ความหมายหรือเรื่องที่เล่านั้นเกี่ยวข้องกับอะไร

2.2.1.7 ผู้เล่าเรื่อง (narrator)

เสียงที่ได้ยินในการเล่าเรื่องเป็นอย่างไร โดยพิจารณาจากเสียงที่ปรากฏอย่างชัดเจน ใครคือผู้เล่าเรื่องรวานั้นกับผู้ชม และเป็นลักษณะของการเล่าโดยตรงหรือไม่

2.2.1.8 ผู้ฟัง (audience)

ใคร คือผู้ฟังซึ่งผู้เล่าเรื่องต้องการเล่าเรื่องให้ฟัง ทั้งนี้ผู้ฟังอาจเป็นเพียงคน ๆ เดียวกลุ่มคน หรือสาธารณชน (อรวรรณ ปิลันธน์โอวาท, 2547 : 158-161)

3. แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ

การสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจเป็นความพยายามโดยจงใจของคน ๆ หนึ่ง หรือหลายคน หรือสถาบันในการที่จะเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม และพฤติกรรมของบุคคลอื่น (อรวรรณ ปิลันธน์ โอวาท, 2539:1)

มิลเลอร์และเบอร์กูน (Miller and Burgoon) ให้คำอธิบายว่า การโน้มน้าวใจใช้เมื่อผู้โน้มน้าวใจตั้งใจจะมีอิทธิพลเหนือผู้ได้รับการโน้มน้าวใจ เบรมเบ็ค และฮาวเวล (Brembeck and Hhwell) ให้คำจำกัดความว่า การโน้มน้าวใจหมายถึงความตั้งใจในการสื่อสารที่จะมีอิทธิพลเหนือทางเลือกไซมอนส์ (Simons) ได้สรุปความหมายของการโน้มน้าวใจว่า หมายถึงการสื่อสาร

ของมนุษย์ที่สร้างขึ้นมาเพื่อให้มีอิทธิพลเหนือผู้อื่นโดยการเปลี่ยนความเชื่อ ค่านิยมหรือทัศนคติ โดยสรุปกล่าวได้ว่า

1. ผู้โน้มน้าวใจมีความตั้งใจที่จะมีอิทธิพลบางประการเหนือผู้ถูกโน้มน้าวใจ
2. โดยปกติผู้ถูกโน้มน้าวใจจะมีทางเลือกมากกว่าหนึ่งและผู้โน้มน้าวใจจะพยายามชักจูงผู้ถูกโน้มน้าวใจให้ยอมรับทางเลือกที่ตนเสนอ
3. สิ่งที่ผู้โน้มน้าวใจต้องการคือ การเปลี่ยนแปลงหรือการสร้าง หรือการดำรงไว้ซึ่งความคิดเห็น ทัศนคติ ค่านิยมและความเชื่อของผู้ถูกโน้มน้าวใจ ซึ่งจะส่งผลต่อปัจจัยอื่นอันได้แก่ อารมณ์ พฤติกรรม เป็นต้น (อรวรรณ ปิรันธน์โอวาท, 2546:4-5)

การเริ่มวิเคราะห์ด้วยปริบทหรือประวัติศาสตร์เป็นเสมือนหนึ่งการตีความว่าสารหรือวาทะที่เกิดขึ้นเป็นการตอบโต้ (respond) ต่อสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นและดูว่าการตอบโต้ั้นเหมาะสมอย่างไร การเริ่มวิเคราะห์ด้วยปริบทจะเป็นการให้ภูมิหลังของเหตุการณ์ ปูพื้นให้ผู้รับสารเข้าใจว่าอะไรเกิดขึ้นและดำเนินมาอย่างไร เป็นการให้ข้อมูลแก่ผู้รับสารเรื่องเวลา สถานที่ และขอบเขตของประเด็นที่จะวิเคราะห์เพื่อผู้รับสารจะไม่หลงทาง (อรวรรณ ปิรันธน์ โอวาท, 2547:29-30)

3.1 ทฤษฎีการวิเคราะห์วาทะโดยอิงหลักการตอบโต้สถานการณ์ของลอย บิทเซอร์

บิทเซอร์ อธิบายว่า rhetorical situation ในที่นี้จะแปลว่าสภาพการณ์ที่เชิญชวนให้มีวาทะโต้ตอบสภาพการณ์นี้ไม่ใช่สภาพการณ์โดยทั่วไป แต่เป็นสภาพการณ์ที่ผู้พูดต้องพูดเพื่อตอบรับหรือให้สอดคล้องกับสถานการณ์

บิทเซอร์ กล่าวว่า rhetorical situation ไม่เหมือนกับ meaning-context ซึ่งความหมายว่าจะเข้าใจวาทะได้จะต้องเข้าสภาพประวัติศาสตร์หรือเหตุการณ์สภาพแวดล้อมในขณะที่มีการกล่าวคือวาทะนั้นๆ บิทเซอร์กล่าวว่าสำหรับเขาวาทะจะต้องทำหน้าที่ที่มีประโยชน์ (pragmatic) ทำหน้าที่เปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นจริง (reality) โดยมีคนกลาง (mediator) เป็นผู้กระทำ ซึ่งคนกลางในที่นี้คือ ผู้พูด บิทเซอร์ได้ให้คำจำกัดความของ rhetorical situation ว่าหมายถึง สภาพแวดล้อมซึ่งประกอบด้วยเหตุการณ์วัตถุ ความสัมพันธ์ และกรณีเร่งด่วน ซึ่งเชิญชวนให้มีวาทะเพื่อตอบสนอง วาทะที่ตอบสนองนั้นจะจัดได้ว่าเป็นวาทศิลป์ (rhetorical) ก็ต่อเมื่อเป็นคำตอบที่เหมาะสมกับเหตุการณ์ที่เชิญชวนการตอบนั้น (fitting response)

องค์ประกอบของ rhetorical situation มี 5 อย่างโดยเราจะนำองค์ประกอบทั้ง 5 มาพิจารณาดูว่าแต่ละองค์ประกอบนั้นสัมพันธ์กับการพูดอย่างไร และการพูดนั้นคล้องจองเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เรียกร้องหรือไม่

3.1.1 exigence หมายถึง สถานการณ์เร่งด่วน สิ่งบกพร่องหรืออุปสรรคอย่างใดอย่างหนึ่งที่รอการตอบสนอง การแก้ไข หรือการเปลี่ยนแปลง กรณีเร่งด่วนหรือสิ่งบกพร่องนี้ในแง่ของวาทะจะต้องได้รับการตอบสนองหรือแก้ไขด้วยวาทะเท่านั้น

3.1.2 audience ได้แก่ ผู้ฟังบิทธะหรือผู้ฟังในทันที หมายถึงผู้ที่สามารถได้รับอิทธิพลจากวาทะและชักนำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้

3.1.3 constraints คือสิ่งที่มีอำนาจที่จะจำกัดการตัดสินใจและการกระทำที่จะไปสู่การเปลี่ยนแปลงได้ ข้อจำกัดเหล่านี้ได้แก่ บุคคล เหตุการณ์ วัตถุ ความเชื่อ ทัศนคติ ข้อเท็จจริง ผลประโยชน์ แรงจูงใจ เป็นต้น

3.1.4 speaker คือ ตัวผู้พูดเอง เมื่อเริ่มโต้ตอบกับ ก็เป็นองค์ประกอบอันหนึ่งด้วย เช่น ผู้พูดมาพูดในฐานะอะไร เหมาะสมกับฐานะหรือไม่

3.1.5 speech คือวาทะ เมื่อผู้พูดกล่าววาทะ วาทะก็จัดเป็นองค์ประกอบหนึ่งด้วย บิทธะหรือผู้ฟังกล่าวว่า เมื่อสภาพการณ์เชิญชวนการตอบโต้ที่เหมาะสมปรากฏอย่างกระจ่างชัด สภาพการณ์อันนั้นจะเป็นตัวชี้แนะจุดประสงค์ของวาทะและกำหนดโครงเรื่องที่จะพูด เนื้อหา และลีลาของวาทะ (อรวรรณ ปิลันธน์ ไหววาท, 2539:163-164)

3.2 ทฤษฎีการโน้มน้าวใจตามหลักของอริสโตเติล

อริสโตเติล นักปราชญ์ชาวกรีกผู้มีชื่อเสียงของโลกได้กำหนดหลักเกณฑ์ทางวาทนิเทศและวาทศิลป์เกี่ยวกับการพูดที่สัมฤทธิ์ผลมาเป็นเวลานานนับพันปีมาแล้ว หลักเกณฑ์เหล่านี้ยังคงนำมาใช้ได้ในปัจจุบัน ตำรวาทนิเทศและวาทศิลป์ที่มีชื่อเสียงของต่างประเทศจำนวนมากในปัจจุบันก็ยังอ้างอิงถึงหลักเกณฑ์เหล่านี้อยู่เสมอ

การวิเคราะห์พระราชดำรัสสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถนี้ ผู้เขียนใช้หลักของอริสโตเติลคือ ปัจจัยแห่งการพูดที่สัมฤทธิ์ผลของอริสโตเติลซึ่งมีหลักสาระสำคัญดังนี้ อริสโตเติลอธิบายว่า อีทอส (Ethos) คือ บุคลิกลักษณะส่วนตัวของผู้พูด ซึ่งมีส่วนสำคัญยิ่งที่จะทำให้ผู้พูดมีความน่าเชื่อถือมากหรือน้อยในสายตาของผู้ฟัง (Pathos) และสามารถแสดงลักษณะหลายประการให้เกิดขึ้นในใจหรือในความรู้สึกนึกคิดของผู้ฟังได้ เช่น ทำให้ผู้ฟังคิดว่าผู้พูดเป็นคนหยาบ

กระด้าง (Roughly) ผู้พูดเป็นคนฉลาดมีไหวพริบดี (Good Sense) ผู้พูดเป็นคนดีมีศีลธรรม (Good Moral) และผู้พูดเป็นผู้มีความปรารถนาดี (Good Will)

ปัจจัยแห่งการพูดที่สัมฤทธิ์ผลตามหลักของอริสโตเติลจึงแบ่งเป็น 3 ชนิด

3.2.1 อีทอส (Ethos) ซึ่งเกี่ยวข้องกับบุคลิกลักษณะของผู้พูด

3.2.2 พาทอส (Pathos) เกี่ยวข้องกับการกำหนดวิเคราะห์ผู้ฟัง

3.2.3 โลกอส (Logos) เกี่ยวข้องกับการใช้เหตุผลในการพูด

ฉะนั้น ผู้พูดที่ต้องการจะพูดได้อย่างสัมฤทธิ์ผลจึงต้องมีปัจจัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

3.2.1 Ethos

อันหมายถึงลักษณะความเชื่อถือของผู้พูดที่ปรากฏอยู่ในจิตใจของผู้ฟัง ดังได้กล่าวไว้โดยละเอียดเมื่อตอนต้นแล้ว Ethos ยังประกอบด้วยสิ่งสำคัญ 3 ประการ คือ

3.2.1.1 ความจริงในสิ่งที่พูดหรือเรื่องที่พูด (Expertise or Expertness) นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญยิ่ง ผู้จะพูดเรื่องอะไร ต้องมีความรู้ในเรื่องนั้นอย่างแท้จริงละเอียดลึกซึ้งต้องแท้เสียก่อน และสามารถที่จะสื่อสารเรื่องราวให้ผู้ฟังเข้าใจอย่างชัดเจน ความรู้จริงในเรื่องที่พูดเสียก่อน และสามารถที่จะสื่อสารเรื่องราวให้ผู้ฟังเข้าใจอย่างชัดเจน ความรู้จริงในเรื่องที่พูดทำให้ผู้ฟังเกิดความเชื่อถือเลื่อมใสในตัวผู้พูด จากการศึกษาวิจัยพบว่า ความรู้จริงในสิ่งที่พูดเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการพูด เพราะผู้พูดที่รู้จริงย่อมต้องศึกษาค้นคว้าเป็นอย่างดีมาจึงจะได้ชื่อว่า "รู้จริง" และมีความรอบรู้ในเรื่องนั้นเป็นอย่างดี (Highly Knowledgeable About Their Subject Matter)

3.2.1.2 คุณธรรม ความดีงามในตัวผู้พูด (Moral Character) ผู้พูดต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรมความดีงามด้วย และแสดงให้เห็นผู้ฟังประจักษ์ด้วยการพูดอย่างตรงไปตรงมาถูกต้องตามเป็นจริง ไม่โกหกตลบลตะลวง หลอกลวง หรือพูดให้ผู้ฟังหลงกล ผู้พูดต้องยึดมั่นในความดีและคุณธรรมความดีงามอย่างเคร่งครัดเพื่อความศรัทธาเลื่อมใสของผู้ฟัง สมดังคำกล่าวของควินติเลียน (Quintillion) ที่เน้นเสมอว่า "นักพูดที่ดีต้องเป็นคนดีมีคุณธรรม" และฟรานซิสเบคอน ที่กล่าวว่า "วาทศิลป์หรือการพูดจะต้องสะท้อนให้เห็นถึงคุณธรรมและความดีงามแห่งผู้พูด"

3.2.1.3 ความจริงใจและปรารถนาดีต่อผู้ฟัง (Sincerity, Good Will) ผู้พูดต้องแสดงออกถึงความจริงใจและความปรารถนาดีต่อผู้ฟัง หากผู้พูดมีความจริงใจและความปรารถนาดีต่อผู้ฟังอย่างแท้จริงสิ่งเหล่านี้ย่อมสะท้อนออกมาทางสีหน้า แววตา ท่าทาง น้ำเสียง ของผู้พูด ซึ่งจะปรากฏออกมาให้ผู้ฟังเห็นอย่างเด่นชัดเป็นการแสดงถึงเจตนาดี (Good Intention) และความปรารถนาดี อย่างแท้จริงต่อผู้ฟัง

ฉะนั้นถ้าผู้พูดมีอิทธิพลครบ 3 ประการนี้แล้ว ผู้พูดย่อมได้รับความเชื่อถือศรัทธา ความนิยมชมชอบ และความประทับใจ จากผู้ฟัง ผู้พูดพูดอะไรคนก็จะเชื่อ จูงใจสิ่งใดคนก็จะร่วมมือกระทำตามและขอรับรองสิ่งใดย่อมได้รับความสำเร็จ

การวิจัยด้านความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารได้พัฒนาโดย เบอริโธและคณะซึ่งวิเคราะห์ออกมาได้ข้อสรุปว่ามีปัจจัย 3 ประการที่ผู้รับสารมักจะใช้ในการตัดสินใจความเชื่อถือของผู้ส่งสาร ได้แก่ (วิริช ฤทธิรัตนกุล, 2541: 50-51)

1. ปัจจัยที่สร้างความอบอุ่นใจ (Safety Factor) ผู้ส่งสารที่จะมีคุณลักษณะด้านนี้ได้ต้องมีคุณสมบัติต่อไปนี้คือ

- ใจดี	(KIND)
- เข้ากับคนอื่นได้ง่าย	(CONGENIAL)
- มีความเป็นเพื่อน	(FRIENDLY)
- ไม่ขัดคอใคร	(AGREEABLE)
- น่ารัก	(PLEASANT)
- สุภาพ	(GENTLE)
- ไม่เห็นแก่ตัว	(UNSELFISH)
- ยุติธรรม	(JUST)
- รู้จักให้อภัย	(FORGIVING)
- เอื้อเฟื้อ	(HOSPITABLE)
- ร่าเริง	(CHEERFUL)
- มีศีลธรรม	(ETHICAL)
- อุตุน	(PATIENT)
- สงบเยือกเย็น	(CALM)

2. ปัจจัยที่เป็นคุณสมบัติของผู้ส่งสาร (QUALIFICATION FACTOR) ส่วนใหญ่ปัจจัยนี้จะเน้นความรู้ ความชำนาญ ประสบการณ์ของผู้ส่งสาร คุณสมบัติเหล่านี้ อาทิ เช่น

- มีประสบการณ์ด้านใดด้านหนึ่ง	(EXPERIENCED)
- ได้รับการฝึกฝน	(TRAINED)

- มีความชำนาญ (SKILLED)
- มีอำนาจในหน้าที่ (AUTHORITATIVE)
- มีความสามารถ (ABLE)
- มีไหวพริบ (INTELLIGENT)

3. ปัจจัยด้านพลวัตของผู้ส่งสาร (DYNAMISM FACTOR) ปัจจัยนี้คือ ปัจจัยที่แสดง ความคล่องแคล่ว กระตือรือร้นความไม่เฉื่อยชาของผู้ส่งสาร ลักษณะเหล่านี้ได้แก่

- เป็นฝ่ายรุก (AGGRESSIVE)
- รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา (EMPATHIC)
- ตรงไปตรงมา (FRANK)
- กล้า (BOLD)
- กระตือรือร้น (ACTIVE)
- รวดเร็ว (FAST)
- คล่องแคล่ว (ENERGETIC)

จากปัจจัยดังกล่าว หากผู้รับสารพิจารณาว่าผู้ส่งสารมีคุณสมบัติดังกล่าวแล้วก็กล่าวได้ว่าผู้ส่งสารมีความสามารถในการโน้มน้าวใจได้ เชื่อกันว่า เรื่องที่ผู้ส่งสารพูดจะมีความสำคัญน้อยกว่าบุคลิกภาพของตัวผู้ส่งสารซึ่งจะมีพลังสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติผู้รับสารได้มากกว่า (อรวรรณ ปีลันธนโหวาท, 2546: 121-122)

อีทอส (Ethos) จึงเป็นความน่าเชื่อถือของผู้พูด (Source Credibility) อันได้แก่ บุคลิก ลักษณะของผู้พูดที่ปรากฏในใจของผู้ฟังโดยตรง และมักเกิดขึ้นเมื่อผู้พูดกำลังพูดอยู่ตรงหน้าผู้ฟัง นั้น อริสโตเติลยังอธิบายต่อไปอีกว่า อีทอสสร้างขึ้นด้วยคำพูดหรือสุนทรพจน์ของผู้พูดเอง (Becreated by the speech itself) และชี้ว่าอีทอสนั้นทรงพลังอำนาจอย่างที่สุดในบรรดาวิธีการ จูงใจทั้งหมด (Ethos is the most potent of all means to persuasion)

3.2.2 Pathos

หมายถึง การที่ผู้พูดต้องรู้สภาพอารมณ์ ทัศนคติของผู้ฟัง และเลือกเนื้อหาสาระที่พูดให้เหมาะสมกับความสนใจและความต้องการของกลุ่มผู้ฟัง ตลอดจนวิเคราะห์ถึงเพศ วัย อาชีพ ความเชื่อ ความรู้ ความสนใจ พิเศษ ฯลฯ ของกลุ่มผู้ฟัง หรือการวิเคราะห์กลุ่มผู้ฟังนั่นเอง (Audience Analysis) เพื่อให้ผู้พูดสามารถใช้ถ้อยคำให้เหมาะสมกับระดับผู้ฟังและสอดคล้องกับ

ความสนใจและความต้องการของกลุ่มผู้ฟัง นอกจากนี้ยังหมายถึง อารมณ์ของผู้ฟัง แต่ไม่ใช่เพื่อปลุกปล้ำอารมณ์ของผู้ฟัง หากแต่เพื่อให้ผู้พูดโน้มน้าวให้ผู้ฟังจนอยู่ในอารมณ์ที่เที่ยงธรรม และมีจิตใจที่จะฟังวาทะอย่างวิจารณ์ญาณ อริสโตเติลใช้ศัพท์ภาษากรีก ซึ่งแปลเป็นภาษาอังกฤษว่า “put the audience in the right state of mind” (อรวรรณ ปิรันธน์ โอวาท, 2539:26)

แบบจำลองอารมณ์ที่อริสโตเติลยกมาเป็นตัวอย่างแรกคือ ความโกรธ อริสโตเติลกล่าวว่าในอารมณ์แต่ละแบบ ผู้พูดจะต้องใช้หลักพิจารณา 3 ประการคือ 1) ผู้ที่โกรธ (หรือมีอารมณ์อย่างอื่น) นั้น มีสภาพจิตใจเป็นอย่างไร 2) ผู้ที่โกรธนั้นมีแนวโน้มที่จะโกรธใครบ้าง 3) อะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความโกรธ ผู้พูดจะต้องรู้จักทั้งสามประเด็นนี้ เพื่อที่จะได้สามารถพูดจาเร่งเร้าให้เกิดความรู้สึกโกรธได้ (Cooper 1960:92 อ้างถึงในอรวรรณ ปิรันธน์โอวาท, 2539: 24)

อารมณ์ที่อริสโตเติลอธิบายโดยใช้หลักเกณฑ์ทั้งสามข้อนั้น ได้แก่ ความโกรธและไม่โกรธ (anger and mildness) ความเป็นเพื่อนและความเป็นศัตรู (friendship and enmity) ความกลัวและความกล้า (fear and holiness) ความละอายและความไม่ละอาย (shame and shamelessness) ความเมตตากรุณา (benevolence) ความสงสาร (pity) ความขุ่นเคือง (indignation) ความริษยา (envy) ความอยากได้ดีอย่างผู้อื่น (emulation) ความดูแคลน (contemp)

เมื่อนำหลักนี้มาใช้กับการวิเคราะห์วาทะจะพิจารณาว่า ผู้พูดได้ใช้อารมณ์ใดในการโน้มน้าวใจผู้ฟังให้คล้อยตามไปในที่สุด รวมถึงผู้พูดได้ใช้อารมณ์แบบไหนในการโน้มน้าวใจผู้ฟัง (อรวรรณ ปิรันธน์ โอวาท, 2539:25)

3.2.3 Logos

หมายถึง การที่ผู้พูดรู้จักให้เหตุผล (Reasoning) อย่างถูกต้องรวมทั้งตรรกวิทยา (Logic) มาประกอบการพูดรู้จักประมวลเรื่องที่พูด และนำเอาข้อเท็จจริงหลักฐานต่าง ๆ มาประกอบการพูด และพิจารณาเหตุผลในเรื่องที่พูด (วิรัช ลภีรัตนกุล, 2541 : 50-51)

3.3 ทฤษฎีการใช้เหตุผลพยานหลักฐาน ตามหลักการโน้มน้าวใจสมัยใหม่

โดยแนวทางวาททฤษฎีสมัยใหม่ได้ประยุกต์มาจาก ของอริสโตเติลทั้งสิ้น แต่การใช้เหตุผลหลักฐานเป็นเทคนิคในการโน้มน้าวใจเทคนิคหนึ่งซึ่งถือว่าเป็นลักษณะเฉพาะ (unique) แตกต่างจากที่อริสโตเติลเคยใช้ คือการใช้สถิติ

ในการพูดแต่ละครั้ง ผู้พูดควรมีการเตรียมเนื้อหาเป็นอย่างดี ในการเสนอสารเพื่อให้ความรู้และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อโน้มน้าวใจผู้ฟัง ผู้พูดจะต้องเตรียมหาข้อสนับสนุนประเด็นของตน ซึ่งมีทั้งหลักฐาน (evidence) และการแสดงเหตุผล (reasoning)

3.3.1 หลักฐาน (Evidence)

การใช้หลักฐานเป็นการสร้างสารวิธีหนึ่งที่สำคัญมาก นั่นคือ พัฒนาเรื่องราวหรือข้อความที่เราจะโน้มน้าวใจให้เข้าใจแจ่มชัดยิ่งขึ้นมีน้ำหนักมากขึ้น

การใช้หลักฐานจำแนกออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

3.3.1.1 การยกตัวอย่าง (Examples or illustrations) ซึ่งอาจมาในสามรูปแบบ คือ ตัวอย่างโดยละเอียดจากเรื่องจริง ตัวอย่างย่อ ๆ เพียงคำสองคำ และตัวอย่างที่แต่งสมมติขึ้น ซึ่งมักเป็นเรื่องในอนาคต

3.3.1.2 การใช้สถิติ (Statistics) อันที่จริงแล้ว สถิติเป็นตัวอย่างหลาย ๆ ตัวอย่างนั่นเอง แต่แทนที่จะเสนอตัวอย่างสองสามสี่ห้าอัน ก็เสนอมาในเชิงปริมาณเสีย

3.3.1.3 การใช้พยาน (Testimony) โดยปกติหมายถึง การอ้างถึงผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นที่นิยมแพร่หลาย และเป็นพยานหลักฐาน

3.3.1.4 การเปรียบเทียบ (Analogy or Comparison) หน้าที่สำคัญของการเปรียบเทียบคือการหาความคล้ายคลึงระหว่างสิ่งหนึ่ง ที่เรารู้จักเข้าใจแล้วกับอีกสิ่งหนึ่งที่เราไม่รู้จักรู้ ไม่เข้าใจ เช่น ถ้าจะพูดว่าเวลาเมาแล้วขับรถเป็นอันตรายมาก เราอาจจะต้องพูดว่า "เราทุกคนก็ทราบดีอยู่แล้วว่าการขับรถโดยมีผ้าผูกตาเป็นอันตรายเพียงใด เวลาที่ขับโดยที่เราเมาเหล้าก็เช่นกัน"

การเปรียบเทียบแบ่งเป็นสองชนิดคือ เปรียบเทียบโดยภาพพจน์ (figurative) คือ เปรียบเทียบของสองอย่างที่แตกต่างกัน หมายความว่า การบริจาคทานเพื่อการศึกษาเปรียบเหมือนมอบแสงได้นำทางแก่ผู้ได้รับทานนั้น ส่วนการเปรียบเทียบชนิดเดียวกัน (literal) หมายถึง เปรียบเทียบสิ่งของ สถาบัน ความคิด บุคคล โครงสร้าง ข้อมูล และประสบการณ์ เราอาจจะชี้ให้เห็นความเหมือนกันระหว่างครุคนหนึ่งกับอีกคนหนึ่ง

3.3.1.5 รายละเอียด (Details) หมายถึง ลักษณะต่าง ๆ หรือส่วนต่าง ๆ ของ วัตถุชิ้นหนึ่งของเหตุการณ์หนึ่ง ๆ หรือของความคิดรวบยอดความคิดใดความคิดหนึ่ง โดยการ ใช้ รายละเอียดที่เฉพาะเจาะจง ผู้พูดสามารถทำให้ผู้ฟังเข้าใจอย่างกระจ่างได้ในเรื่องที่พูด เช่น การให้ รายละเอียดเพื่อดึงดูดความสนใจ เช่น "ผมมีรถจะขายยี่ห้อแกงการู รุ่นปี 1995 สีน้ำตาล สีประตู วิ่งมาแล้ว 50,000 ก.ม. มีวิทยุ เทป และเครื่องปรับอากาศ พร้อมสภาพดี" เป็นต้น

3.3.1.6 การพรรณนาความ (Description) การพรรณนาความเป็นขบวนการ บอกเล่าถึงรูปร่างหน้าตา ลักษณะหรือบรรยากาศของเหตุการณ์ สถานที่ วัตถุหรือประสบการณ์ โดยขึ้นอยู่กับการสังเกตการณ์หรือความรู้สึของผู้พูด ประโยชน์ของการพรรณนาความก็คือ ช่วย ให้ผู้ฟังได้เห็นภาพชัดเจนเกี่ยวกับสถานการณ์หรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง

3.3.1.7 การบอกเล่า (narration) คล้ายคลึงกับการพรรณนา แต่ต่างกันตรงที่ ว่า การบอกเล่าเป็นการบรรยายถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามลำดับเวลา เรื่องเล่าส่วนตัวแทบทั้งหมด เป็นการบอกเล่าประเภทนี้ (อรวรรณ ปิรันธน์ โอวาท, 2539:188-191)

3.3.2 การแสดงเหตุผล

คือการพยายามดึงข้อสรุปออกมาจากหลักฐานนั้น ๆ เพื่อชี้ให้เห็นประเด็นที่จะดึงดูดใจ คนฟัง ปกติแล้วเรามีการแสดงเหตุผล 4 ประเภทคือ

3.3.2.1 การแสดงเหตุผลแบบนิรนัย (inductive reasoning) คือ การดึงข้อสรุปจากสัจพจน์(axiom) หรือการทำข้อสรุปจากสิ่งที่ยอมรับทั่วไปสู่กรณีเฉพาะ

3.3.2.2 การแสดงเหตุผลแบบอุปนัย (inductive reasoning) คือ การแสดงเหตุผลจากตัวอย่าง จากกรณีเฉพาะไปสู่กรณีทั่วไป

3.3.2.3การแสดงผลโดยโยงจากเหตุไปสู่ผล หรือจากผลไปสู่เหตุ (reasoning for causal relationships) การแสดงผลแบบนี้อาจจะแสดงได้ตามลักษณะดังนี้

3.3.2.3.1 โยงจากเหตุไปหาผล

3.3.2.3.2 โยงจากผลกลับมาหาเหตุ

3.3.2.3.3 โยงจากผลอันหนึ่งไปสู่ผลอีกอันหนึ่ง วิธีนี้คือวิธีที่กล่าวไว้ เพราะว่ามีสภาพการณ์สองอย่างเหมือนกัน (คือ "สาเหตุ" เหมือนกัน) ผลจะเหมือนกันด้วย (อรวรรณ ปิรันธน์ โอวาท, 2539 : 78-79)

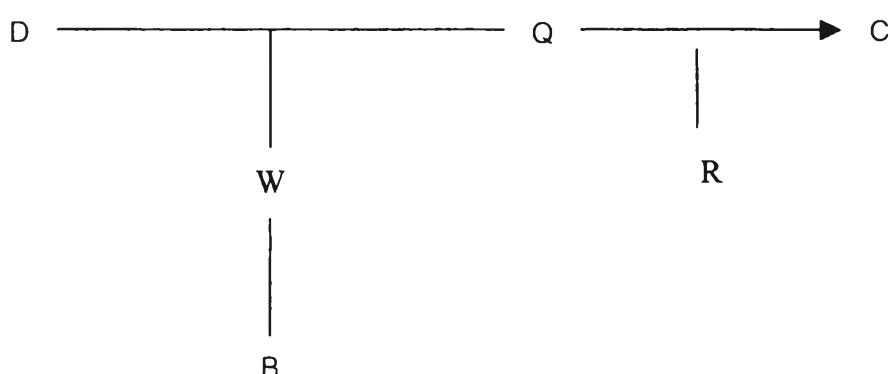

3.4 ทฤษฎีการอ้างเหตุผลของสติเฟิน ทูลมิน

ทูลมินมีทรรศนะว่าแบบจำลองทางตรรกวิทยาของเขาซึ่งดัดแปลงมาจากซิลลोजัสติมิ สามารถประยุกต์ใช้กับความจริงในชีวิตมนุษย์ได้มากกว่า นั่นคือ ในชีวิตจริง เรามักจะประสบกับเงื่อนไขหรือข้อยกเว้นซึ่งทำให้เราไม่สามารถดำเนินไปตามกฎเกณฑ์ได้เสมอไป

แบบจำลองของทูลมินใช้กับการโต้แย้งในชีวิตประจำวันได้ง่ายกว่า ด้วยเหตุที่ว่า มันสมจริงมากกว่า เพราะในความเป็นจริงจะหาคำกล่าวที่เป็นจริงในทุกกรณีได้ยากมาก มักจะมีเงื่อนไขอื่นหรือข้อยกเว้นเสมอ

ในการจำลองขอทูลมิน เราแสดงเหตุผลหรือโต้แย้งจากหลักฐานชิ้นหนึ่งหรือข้อเท็จจริงชิ้นหนึ่ง ซึ่งทูลมินเรียกกว่า DATA(D) โดยไปยังข้อสรุปซึ่งทูลมินเรียกว่า CLAIM (C) ทั้ง DATA และ CLAIM นี้มีความสัมพันธ์หรือเชื่อมโยงกันด้วยสิ่งที่ทูลมินเรียกว่า ข้อสนับสนุน หรือ WARRANTS (W) องค์ประกอบอันสุดท้ายได้แก่ บทขยาย หรือ QUALIFIERS (Q) ซึ่งรวมพวกข้อยกเว้นตัวขยายพิเศษ เงื่อนไขต่าง ๆ ความน่าจะเป็น (ซึ่งไม่ใช่ดีกรีสูงสุด) ทูลมินใช้ลูกศรเป็นสัญลักษณ์ในการโยงความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูล (D) กับบทสรุป (C) และสนับสนุนการเชื่อมโยงนี้ด้วยการเขียน W ได้ลูกศร

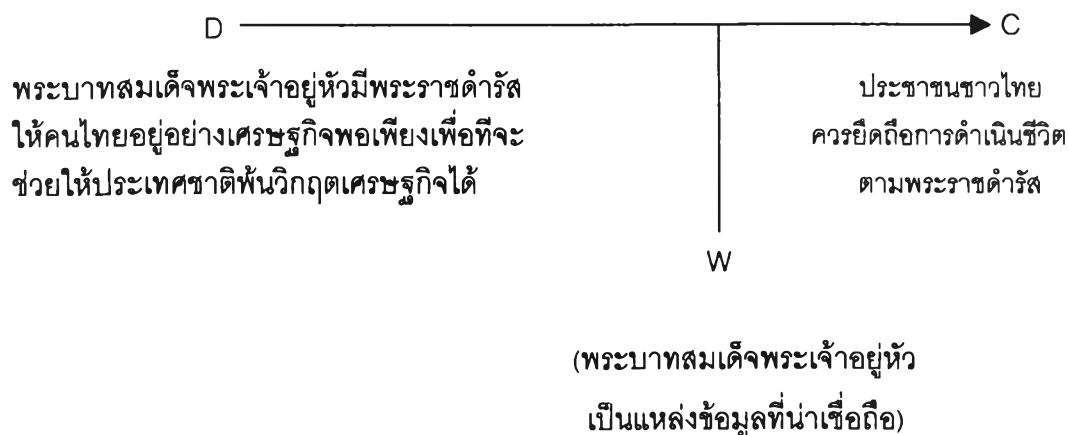
โดยที่

D = DATA (ข้อมูล)

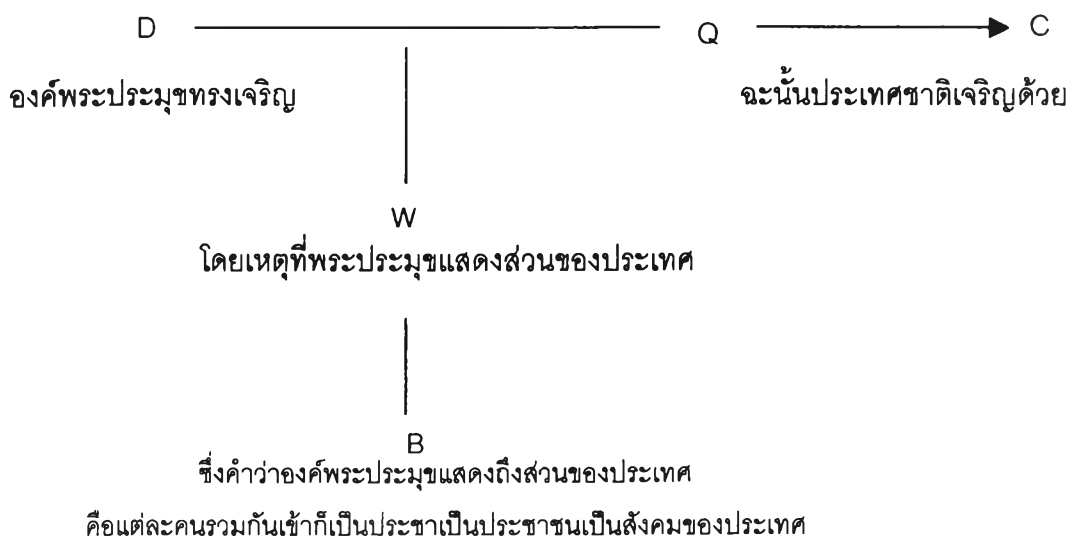
W = WARRANTS (ข้อสนับสนุน) มักจะขึ้นต้นด้วยคำว่า โดยเหตุที่

B = BACKING OF THE WARRANTS (ข้อยืนยันข้อสนับสนุน)

3.4.6 การอ้างเหตุผลโดยอ้างผู้มีอำนาจหน้าที่ (Argument from Authority) เป็นการใช้ความน่าเชื่อถือของผู้มีอำนาจหน้าที่เป็นปัจจัยสำคัญในการอ้างเหตุผล

3.4.7 การอ้างเหตุผลโดยอ้างหลักองค์รวม (Argument from holistic view) คือ การอ้างเหตุผล โดยอ้างผลส่วนรวมที่จะเกิดขึ้น โดยอ้างเหตุจากบุคคลหนึ่ง หรือเหตุการณ์ หรือสิ่งอื่น ๆ เพียงสิ่งเดียวไปสู่ส่วนรวมทั้งหมด เช่น

ทฤษฎีการอ้างเหตุผลของทูลมินนั้น สามารถนำมาใช้เป็นกรอบในการศึกษาวาทะ เพื่อให้ได้เข้าใจถึงลักษณะวิธีการยกเหตุผลมาอ้างอิงเพื่อให้วาทะนั้นมีความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

3.5 แนวคิดเกี่ยวกับลีลาและการใช้ภาษาเพื่อการโน้มน้าวใจ

ซีเซโรได้แบ่งหัวข้องานเกี่ยวกับการเขียนการพูดออกเป็น 3 ลีลา คือแบบธรรมดาแบบขัดเกลาพอประมาณ และแบบเขียนที่สูงส่ง สอนิต ยมาภัย นักคิดทางวาทวิทยาของไทยได้ให้ชื่อลีลาของซีเซโรว่า 1) ลีลาเรียบง่าย 2) ลีลาปานกลาง 3) ลีลาโอฬาริก

3.5.1 ภาษาที่ใช้ลีลาเรียบง่าย ตามแนวคิดของซีเซโร ก็คือการใช้คำละตินบริสุทธิ์เข้าใจง่าย และเรียบเรียงให้แจ่มชัด หากจะปรับให้เข้ากับภาษาไทยก็เป็นลีลาที่ใช้คำไทยแท้ แม้จะมีที่มาจากภาษาอื่น แต่ก็ใช้กันจนซึมซาบแล้ว คนทั่วไปแทบจะไม่รู้ว่าเป็นคำยืมมาจากภาษาอื่น เช่น เดิน จมูก รส สนุก ทุกข์ สุข เป็นต้น

3.5.2 ภาษาที่ใช้ในลีลาปานกลางนั้น มีลักษณะที่มีพลังมากขึ้น แต่ก็ยังแฝงไว้ซึ่งความอ่อนหวาน เรียบง่ายได้ เช่น ถ้าพูดว่า “เข้าเดินไปจนกว่าจะถูกจดหมาย” ย่อมเป็นลีลาเรียบง่าย แต่หากกล่าว “เดิน เดินต่อไป ต่อถึงจดหมายนั้นแหละ เขาจึงหยุดเดิน” จะเห็นว่ามีพลังงานมากขึ้น เป็นลักษณะของลีลาปานกลาง

3.5.3 ลีลาโอฬาริกนั้น เป็นลีลาการใช้ภาษาที่งดงาม ประณีต สูงส่ง สง่า ไพเราะ ดังเช่น คำประกาศ คำสดุดี คำปฏิญญา บทปณิธาน หรือบทพรรณนาถึงบุคคลเหตุการณ์ที่มีความสำคัญเป็นพิเศษแก่ชาติบ้านเมือง (อรวรรณ ปิรันธน์โหวาท, 2539 : 112-113)

3.6 แนวคิดเกี่ยวกับลีลาการพูดโดยอิงหลักอริสโตเติล

ในการกล่าวถึงลีลาการเขียน อริสโตเติลใช้คำว่า lexis (ซึ่งเทียบเคียงกับภาษาอังกฤษว่า style) คำว่า lexis นี้ อริสโตเติลใช้หมายความถึงการเลือกใช้คำ โครงสร้างหรือไวยากรณ์ และกล่าวสู่ผู้ฟัง (Cooper 1960 : 182 อ้างถึงใน อรวรรณ ปิรันธน์โหวาท, 2539:54-57)

อริสโตเติลกล่าวว่า ลีลาไม่ควรจะให้ด้อยหรือสูงส่งไปกว่าเนื้อเรื่องที่กำลังพูดอยู่แต่ควรจะให้ความหมายเหมาะสม ลักษณะของลีลาที่ดีมีดังนี้

3.6.1 ความชัดเจนของภาษา (clarity) ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ด้วยการใช้นาม คุณศัพท์และกริยาที่ใช้กันอยู่ในยุคปัจจุบัน ไม่ควรใช้คำที่หายากหรือขัดเกลาจนไม่เหมาะกับเนื้อเรื่องการใช้

ลีลาให้แตกต่างไปจากที่ใช้ปกติมีจุดมุ่งหมายที่จะให้เกิดผลชนิดหนึ่งชนิดใดแก่ผู้ฟังในกรณีเช่นนั้น อาจใช้ให้ผิดแผกได้

ในลีลาการพูดธรรมดา ผู้พูดควรใช้คำที่หายาก คำประสมและศัพท์บัญญัติเองให้น้อยที่สุด แม้เมื่อต้องการให้เกิดผลที่ชนิดหนึ่งใดแก่ผู้ฟัง อริสโตเติลแนะนำให้ใช้การเปรียบเทียบอุปมา (metaphor) แทนซึ่งถือว่าทำให้ลีลาชัดเจนและน่าอ่านน่าฟังขึ้นมา

3.6.2 การใช้สำนวนที่ถูกต้อง (purity) ลีลาที่สละสลวยเกิดจากการใช้คำเชื่อมที่เหมาะสม

3.6.3 การใช้ภาษาที่ประทับใจ (impressiveness) ภาษาที่จะประทับใจคือ ภาษาที่บรรยายแทนที่จะกล่าวสั้น ๆ เพียงคำเดียวหรือสองคำ เช่น แทนที่จะใช้คำว่า “วงกลม” ก็บรรยายว่า “รูปทรงแบนซึ่งมีระยะห่างโดยเท่ากันจากจุดศูนย์กลาง” เป็นต้น

3.6.4 ความเหมาะสมของภาษา (propriety) ภาษาจะเหมาะสมซึ่งนำไปสู่ลีลาที่ดีได้ ก็ต่อเมื่อมันแสดงอารมณ์ที่ผสมกลมกลืนไปกับเนื้อเรื่อง เนื้อเรื่องที่มีสาระสำคัญจะไม่ใช้ลีลาที่เป็นเล่น ในทำนองเดียวกันเนื้อหาสาระที่ไม่สำคัญก็ใช้ลีลาธรรมดา ความเหมาะสมของภาษาที่เข้าถึงอารมณ์ ของคนฟังจะทำให้คนฟังเชื่อในข้อเท็จจริงของผู้อื่นไม่ว่าจะจริงหรือไม่ก็ตาม

3.6.5 ความมีชีวิตของภาษา (liveliness) ภาษาจะมีชีวิตได้โดยการใช้อุปมาซึ่งจะต้องไม่เป็นอุปมาซึ่งใช้จนเฉื่อย นอกจากนั้นภาษาจะมีชีวิตได้โดยการใช้เอนธิมีมซึ่งให้ผู้ฟังสรุปเอาเอง ไม่ใช่เป็นเอนธิมีมที่ชัดเจนจนสมองไม่ต้องค้นหาคำตอบอีกต่อไป นอกจากนั้นภาษาจะมีชีวิตได้ด้วย การเรียบเรียงข้อความให้กลับความกัน แต่ได้ความหมายคมคาย (antithesis) เช่น อย่าถามว่า ประเทศชาติจะทำอะไรให้ท่านได้บ้าง แต่จงถามว่าท่านจะทำอะไรให้ประเทศชาติได้บ้าง การใช้กริยาที่แสดงอาการเคลื่อนไหว จะทำให้ภาษามีชีวิต ทำให้ผู้รู้สึกว่าการณ์นั้นกำลังเกิดขึ้นต่อหน้า (actuality) อริสโตเติลสรุปว่าลีลาจะมีชีวิตได้มาจากปัจจัย 3 คือ metaphor, antithesis, actuality

โดยสรุปแล้วในการใช้ภาษาเพื่อการโน้มน้าวใจในด้านวาทศาสตร์นั้น เราจะดูองค์ประกอบทั้งด้านปริบทของวาทะนั้น ซึ่งมีผลต่อการตอบโต้คือแนวความคิดหลัก โดยแสดงให้เห็นถึงการโน้มน้าวใจโดยใช้บุคลิกของผู้พูด การจัดอารมณ์ของผู้ฟัง และเหตุผลหรือตรรกะที่ใช้ในการโน้มน้าว ซึ่งเหล่านี้จะต้องมีลีลา และกลวิธีทางภาษาที่เหมาะสม เพื่อให้การพูดหรือวาทะนั้น ประสบผลสัมฤทธิ์ทั้งหมดนี้คือการวิเคราะห์วาทะของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถด้านวาทวิทยาให้เป็นที่ประจักษ์นั่นเอง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในส่วนี้จะได้กล่าวถึงงานวิจัยหรือบทความที่ได้มีผู้ค้นคว้าหรือเรียงไว้แล้วซึ่งอาจใช้เป็นกรอบในการศึกษาหรือพิจารณาทฤษฎีและแนวคิดต่าง ๆ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์พระราชดำรัสของพระมหากษัตริย์ (Royal Speech) ได้แก่ บทความ "การวิเคราะห์พระราชดำรัสในงานพิธีต่าง ๆ " ของอรวรรณ ปิลันธน์โอวาท (2541:25-44) ซึ่งจากบทความดังกล่าว เป็นการวิเคราะห์พระราชดำรัสในพิธีต่าง ๆ ตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่จนถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช โดยใช้กรอบการวิเคราะห์ของอริสโตเติลเกี่ยวกับวาทะชนิด Epideictic Speech ซึ่งในการวิเคราะห์นี้ได้ข้อสรุปว่า พระราชดำรัสในพิธีต่าง ๆ เป็นการพูดที่เน้นคุณธรรมเป็นหลัก ซึ่งเป็นลักษณะของวาทะแบบ Epideictic จะไม่มีการโต้แย้งเด่นชัดในวาทะแบบนี้ และพระราชดำรัสก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองพระมหากษัตริย์แต่ละพระองค์จะทรงเล่าถึงภารกิจซึ่งเป็นการรายงาน เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองก็ยังมีพระราชดำรัสในลักษณะของความห่วงใยพลกนิกรโดยผ่านโครงการต่าง ๆ และพระราชดำรัสในการกล่าวเปิดสถานที่ต่าง ๆ จะมีลักษณะเป็นแบบแผนและสรรเสริญหน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งในพระราชดำรัสของพระมหากษัตริย์แต่ละพระองค์ยังทรงชี้ทางหรือทรงยกคุณธรรมเป็นสิ่งเตือนผู้รับสารของพระองค์โดยคำนึงถึงบริบทและผู้ฟังเป็นกรณีไป

บทความเรื่อง วาทวิทยาในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการวิเคราะห์เชิงคุณภาพแบบ cluster analysis ของอรวรรณ ปิลันธน์โอวาท โดยนำการวิเคราะห์แบบ cluster คือแบบจับกลุ่มข้อความ มาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์พระบรมราชาไมตรี และพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งจากบทความนี้ ทำให้ทราบว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรง ใช้การยกตัวอย่าง การเปรียบเทียบ การใช้อุปมาอุปไมย ในพระราชดำรัสเพื่อโน้มน้าวใจผู้ฟัง

งานวิจัยเรื่อง วาทวิทยาในประวัติศาสตร์ไทย ยุคกรุงธนบุรี และรัตนโกสินทร์ โดย อรวรรณ ปิลันธน์โอวาท (2542 : บทคัดย่อ) ซึ่งงานวิจัยดังกล่าวเป็นการรวบรวมเนื้อหาสาระสำคัญของวาทวิทยาโดยรวบรวมพระราชดำรัสและแนวพระราชดำริของพระมหากษัตริย์ 10 พระองค์ที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และคัดเลือกสุทพจน์เด่น ๆ ของ

เชื้อพระวงศ์และสามัญชน 15 ท่าน เพื่อวิเคราะห์พิจารณาลักษณะวาทะ โดยเน้นการวิเคราะห์บริบท (context analysis) และตัวบท (textual analysis) โดยใช้กรอบเชิงประวัติศาสตร์ (historical framework) ซึ่งงานวิจัยนี้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพระราชดำรัสของพระมหากษัตริย์นั้นแสดงให้เห็นว่า สถานการณ์ที่ประเทศไทยต้องประสบในสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ทำให้พระมหากษัตริย์แต่ละพระองค์ ต้องใส่พระทัยกับความเป็นอยู่ของพลกนิกร ของพระองค์ ทรงเตรียมการสื่อสารอย่างรอบคอบ เพื่อนำความร่มเย็น เป็นสุขมาสู่พลกนิกร ในส่วนการศึกษาสะท้อนให้เห็นพระ อัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในด้านการเมืองการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา

งานวิจัย วาทวิเคราะห์พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา (พ.ศ. 2493-2542) ของวินี เชียงเถียร (2542 : บทคัดย่อ) เป็นการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ควบคู่ไปกับการวิเคราะห์ตัวบท จากผลการวิจัย พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษานั้นมีแก่นเรื่องสำคัญเกี่ยวข้องกับสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงวิสัยทัศน์ในการพัฒนาประเทศ โดยแก่นเรื่องด้านคุณธรรมและการพัฒนาสอดคล้องกับบริบทของบ้านเมือง ด้านการใช้ภาษาในการสื่อสารนั้น ทรงใช้ภาษาในการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ โดยในช่วงบริบทแรก ๆ พระราชดำรัสเป็นรายงานเหตุการณ์ต่าง ๆ และทรงอ่านจากต้นฉบับ ทำให้สำนวนภาษาที่ใช้เรียบง่าย สั้น และกระชับ เมื่อเริ่มพระราชทานพระราชดำรัสโดยไม่มีการเขียนไว้ล่วงหน้า การใช้ภาษาจึงมีความหลากหลายขึ้น โดยใช้วิธีการโน้มน้าวใจด้วยการอ้างเหตุผลต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนหรือผู้คล้อยตามและนำไปสู่การปฏิบัติ

งานวิจัยเรื่อง วาทวิเคราะห์พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2511-2453) ของชนะศักดิ์ ศรีพฤตมา (2549 : บทคัดย่อ) เป็นการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ควบคู่ไปกับการวิเคราะห์ตัวบท ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดสำคัญในพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการเปลี่ยนแปลงสอดคล้องไปตามบริบทของบ้านเมืองและจุดมุ่งหมายของพระราชดำรัสแต่ละองค์ ซึ่งพระองค์ทรงสื่อสารโดยใช้หลักฐานและการอ้างเหตุในการหลากหลายรูปแบบ และทรงเลือกใช้ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ รวมทั้งทรงรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นทำให้ทรงสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งพระราชดำรัสของพระองค์มีส่วนช่วยในการประนีประนอมในวิกฤตการณ์วังหน้า การเจรจาต่อรองในวิกฤตการณ์ ร.ศ. 112

การประสานผลประโยชน์ในการเลิกทาส การจัดการในการปฏิรูประบบราชการ และการวางรากฐานความเจริญของบ้านเมืองในการปฏิรูปการศึกษา

กล่าวโดยสรุป งานวิจัยและความที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์วาทะ จะเป็นการวิเคราะห์พระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระมหากษัตริย์นั้นส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาควบคู่ไปกับบริบทของบ้านเมือง ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม โดยมุ่งวิเคราะห์แนวคิดสำคัญ และกลวิธีการสื่อสาร งานวิจัยที่ทำการวิเคราะห์วาทะของพระราชินีในประวัติศาสตร์ของไทยนั้นยังไม่ปรากฏว่ามีผู้ใดศึกษามาก่อน